

La 'batalla de València',

Barx, un poblet de 600 habitants en l'interior de la comarca valenciana de la Safor. Marifé, una jove, filla de guàrdia civil que el 1974 n'obté la plaça de mestra i decideix portar endavant una escola "diferent". Josep Piera, el seu marit, en aquells moments escriptor-promesa amb ganes de fer camí en la literatura catalana i de consolidar mil projectes cívico-culturals marcats per una única consigna: arrelar-se al país. Víctor Gómez, un jove mestre amb ganes de fer classe en valencià... Tots tres desenvoluparien a Barx una experiència, en aquells temps insòlita, d'escola popular i valenciana que prompte esdevindria un referent. I com a tal, un punt de mira prioritari per a les forces que durant la transició van fer l'impossible per impedir la consolidació d'un projecte real de País Valencià i van reeixir a eliminar aquell intent de Barx, convertit en símbol del que no volien. Ara, alguns anys després, Víctor Gómez n'ha fet la crònica i ha repassat l'actuació d'alguns noms que encara avui són referents claus del nostre país: *Las Provincias*, Ciprià Ciscar... EL TEMPS ha parlat amb ell sobre el llibre i la seua significació, en conversa amigable, compartida per Marifé, la mestra a què fa referència el títol del llibre, i el seu marit Josep Piera.

—*Amb quina intenció es fa el llibre?*

—VÍCTOR GÓMEZ: Partim d'un primer impuls: que jo vull ser escriptor. I em trobe una història magnífica. A mi m'agraden molt aquelles narracions italianes, escrites o filmades, que et suggereixen una època a través de la vida de les persones més anònimes i modestes.

—*Es a dir, des del primer moment hi ha intenció de fer crònica.*

—V. G.: Sí. A mi m'agrada des de *Ladri di biciclette* fins a altres narradors italians, no sé, *Cinema Paradiso*, *Cristo si e fermato a Eboli* o aquelles coses de Sciascia. Jo en aquell moment era un jove mestre militant que volia demanar treball en un poble on hi haguera ensenyament en valencià. I en l'any 82 eren, potser, mitja dotzena d'escoles les que oferien aquesta possibilitat. I hi vaig venir; i en lloc d'ajudar a salvar l'escola, vaig ajudar, no sé, a acabar amb dignitat. Entre nosaltres es creà un lligam humà i afectiu molt fort aleshores, mai no hem perdut el contacte i, de tant en tant, celebrem un dinar o un sopar del que anomenem el claustre de Barx en l'exili. Nosaltres no vam considerar mai aquella història acabada.

—*L'acaba el llibre?*

—V. G.: El llibre té molts impulsos, d'una banda la meua ambició confessada i sana de ser

**Víctor Gómez
Labrado, amb el
llibre 'La Mestra',
fa crònica dels
fets esdevinguts
al poble de Barx
(la Safor) entre el
1974 i el 1981,
quan l'intent de
crear una escola
moderna
i valenciana va
topar amb l'esclat
de la conflictiva
transició
valenciana.
EL TEMPS ha
parlat amb ell
sobre el llibre i la
seua significació,
en una conversa
compartida per
Marifé, la mestra
a què fa
referència el títol
del llibre, i el seu
marit, l'escriptor
Josep Piera.**

escriptor, però també hi ha un desig de justícia. No cal rehabilitar ningú però sí situar les coses en el seu lloc. També hi ha la convicció que a aquest país li cal memòria; no se'n fa, de memòria i això és terrible.

—JOSEP PIERA: És el primer llibre que retrata literàriament el passat immediat amb tot el que representa de catarsi. És un retrat de la nostra vida i d'una època: la transició. El llibre està pensat des de fa vint anys.

—*O siga que ja en el moment dels fets hi ha una consciència de la importància que tenen.*

—V. G.: Nosaltres som conscients, quan exercim com a mestres, que Barx té importància si és una experiència exportable. Per això anem a les escoles d'estiu a fer-ne publicitat i jo mateix acabe venint a Barx perquè assistesc a una conferència de Marifé on diu que necessita mestres que l'ajuden. Hi havia consciència d'avantguarda. Es volia oferir una escola moderna i així com durant uns anys la manera d'exportar-ho era anar a les escoles d'estiu amb un vídeo a explicar-ho, avui dia ja hi ha prou distanciament i una persona amb ganes d'escriure-ho per fer-ho en llibre.

—J. P.: Marifé era una de les persones capdavanteres en els moviments de renovació pedagògica, en l'intent de dur la vida a l'escola, que no fóra una cosa al marge. Cada dia fèiem moltes activitats, passejaven, anaven al camp, teníem anecs en la granja, verdolagues, tota l'escola pintada... Que feia bon temps, doncs eixien a fer les classes a sota d'una figuera; que plovia, se n'anaven a veure els brolls, o als forns a fer pastissos.

—V. G.: A més, cal tenir en compte que ara tenim una escola amb un nivell que no existia en els anys 70. El cos dels mestres, per exemple, que havia estat molt controlat pel franquisme, és l'únic cos social que es va comprometre i que va resistir la "batalla de València".

—J. P.: I el cas de Barx resulta emblemàtic perquè hi havia la consigna d'eliminar Barx, assumida pel poder de l'època. I ho aconseguíen, acaben, però es converteix en un símbol. Teníem clar que esdevindria un símbol. El que passa és que en aquell moment el llibre no es podia escriure perquè per Marifé i per mi va ser una història emocionalment molt intensa i, probablement, no fóra ben compresa. Quan Víctor s'ofereix començà a fer-se realitat el projecte que semblava impossible.

—*I la mestra, què n'opina, d'això de convertir-se en protagonista d'aquesta història?*

—MARIFÉ: Quan vaig acabar a Barx vaig arregar tot el material perquè si no s'haguera

en directe

perdut. Quan vaig saber que ja no tornaria com a mestra, vaig arreplegar-ho tot, documents, treballs dels xiquets, per evitar l'expoli de l'escola. Al principi la gent que venia a casa i mirava el dossier de premsa i els materials que tenia insistia: aquesta història s'ha de contar. I jo vaig començar a fer-ho, al principi com a teràpia, però no servia, la impressió que havia patit era tan forta que em sentia incapaç. Vaig deixar passar uns anys però la pressió de la gent em va fer tornar i vaig arribar a escriure unes cinquanta pàgines. I un dia les vaig llegir a Pep i a Ignasi Mora, una nit d'estiu. Jo estava molt contenta amb els meus primers cinquanta fulls però em van fer una crítica un poquet massa forta, sobretot respecte a l'estructura. Jo sentia la necessitat que allò s'havia de contar però no he tingut mai afany d'escriure i per això em vaig quedar un poc blocada. Era contradictori, volia contar-ho i volia oblidar-me'n perquè quan em posava a treballar en lloc de servir-me de teràpia, em pitjorava. Vaig decidir-me per intentar oblidar, recomençar a Gandia una nova etapa i pensar que ja arribaria el moment...

—*Em sembla que escrivint-ho desapareixia una càrrega.*

—V. G.: D'alguna manera evitàvem la derrota. Entre la derrota i la victòria la línia divisòria és de vegades difícil d'establir. Una derrota et pot enfortir i una victòria et pot abocar al desastre, i jo considerava que si la història es contava podia servir perquè molta gent la llegira i n'extraguera les seues conclusions.

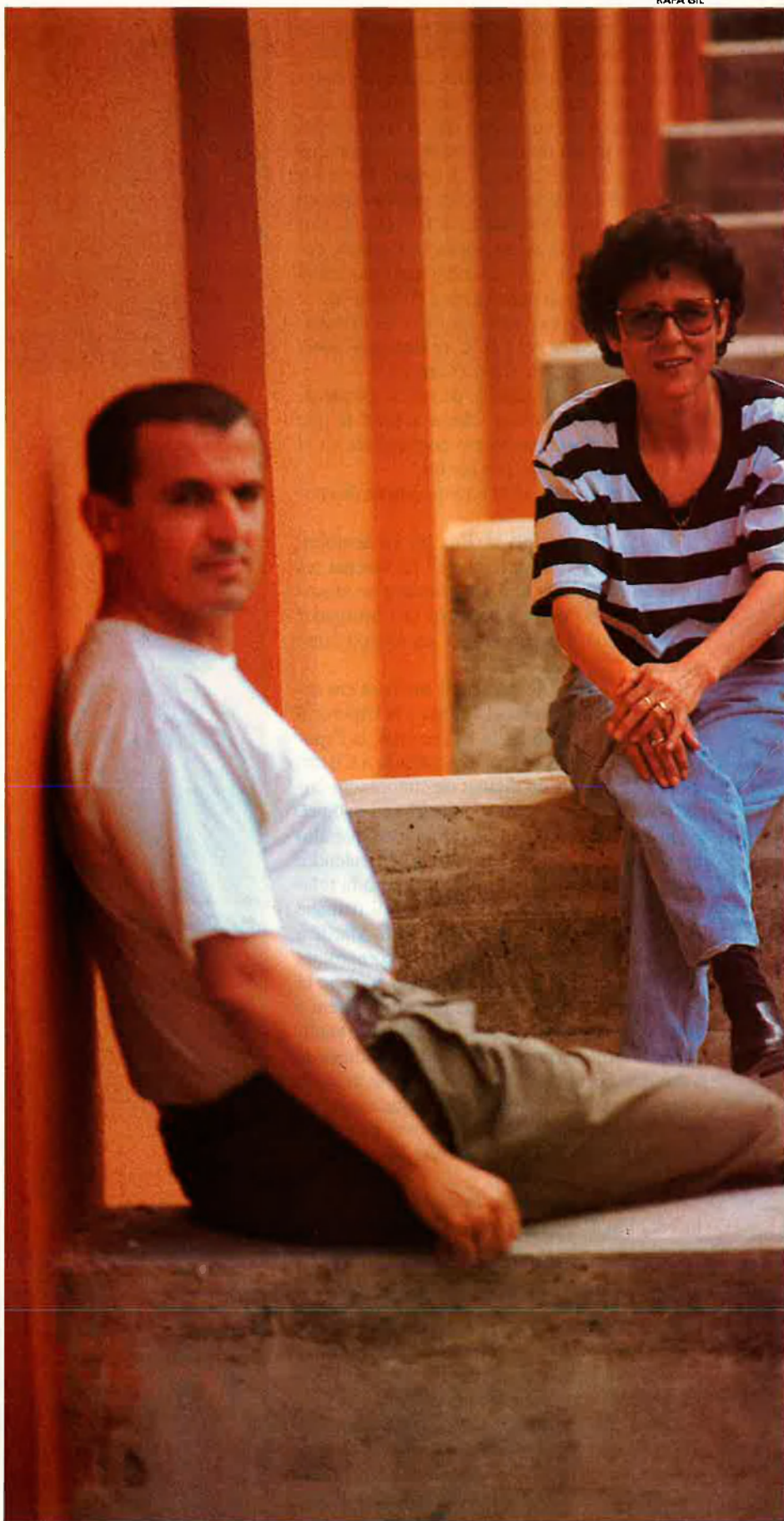
—MARIFÉ: Molta gent s'hi veu reflectida. Aquest sóc jo, això em va passar a mi i sobretot, ara que som majors, moltes de les coses que passaven, i sabem que passaven però no per què comencem a entendre-les.

—*M'agradaria sistematitzar alguns punts que ixen al llibre per comparar amb la situació en què es troben ara. Per exemple, parlem de l'arribada d'uns blavers de València a una assemblea per rebentar-la; el fenomen del blaverisme ha arribat a quallar a Barx?*

—J. P.: El blaversime vingué exportat i exportat se n'anà. La gent del poble, d'aquella història se'n va penedir, després la va oblidar i en part l'ha idealitzada pensant que Marifé tenia raó però es va avançar a l'època.

—MARIFÉ: Per això diuen: "tot el que vam fer per a què?" si ara totes les escoles són en valencià i fan el que nosaltres volíem fer ací.

—V. G.: Jo considere l'experiència globalment molt positiva. Pocs mesos després del desenllaç de Barx em van contar una història que em va agradar molt. És la següent: En un

poble, en una escola, ho tenien tot preparat per anar en contra del mestre que feia classe en valencià i en una reunió on preparaven la denúncia contra el mestre, un dels conspiradors diu: "Però hem de ser conscients que si anem contra ell ací ens poden muntar l'embolic enorme que han hagut de patir a Barx". I tothom es va fer enrere. Era una de les primeres vegades que un grup determinat del país treia les uncles. Començàvem a eixir de la nostra indefensió, covardia, submissió i crec, ho dic amb modèstia, que ensenyàrem a la nostra gent a defensar-se.

—*Quin és el paper en el conflicte de Francisco Olmos, alcalde pel PSOE de Barx que venia de l'exili a París, i de Ciprià Ciscar?*

—J. P.: Jo sóc el culpable de tot el que passa. L'arribada de Francisco Olmos a Barx fa que per moltíssimes raons jo em convertisca en el seu antagonista i ell vaja a per mi.

—*Però al principi sí hi ha esperances de connectar amb ell.*

—J. P.: Al principi, sí. Ens ho va semblar, però després es va veure que ell no entenia res i que tot li venia de nou. Simplement va afavorir que tot allò anara a port. No és l'instigador però hi ajuda, i ho fa dut per un antagonisme amb mi.

Quant a Ciscar, jo en aquell moment era assessor cultural de Manuel Girona a la Diputació de València. Aleshores, hi ha una crisi, la Diputació passa a mans d'Antoni Asunción, i Ciscar, que es converteix en diputat de cultura, em crida perquè passe a formar part del seu gabinet. Jo hi vaig ingènuament però m'adone que allò no era el mateix i que no m'hi podia entendre amb la gent que acabava d'entrar, però la relació amb Ciscar era bona, i per allò li demane que vinga a explicar a Barx si el que fa Marifé a l'escola està bé o malament i ell es compromet davant meu a fer-ho; de forma oral perquè no hi ha testimonis i ell pot dir que no. Anunciàrem a Barx que vindria el diputat de cultura a explicar-se. Però unes hores abans la secretària crida i diu que no pot ser. Després jo parle amb ell i em diu que ho comprenguera, que no podia ser però que tranquil, que les coses canviaran i això s'arreglaria. En aquell moment va ser un colp molt gran.

—V. G.: En un primer moment, alguns polítics del PSOE intenten fer-nos costat, com és el cas d'Alfons Cucó, que porta el tema al Senat. A València hi ha una manifestació de vuit mil persones (segons la policia local) i UCD contesta amb duresa i diu que les negociacions de l'Estatut estan aturades i blocades per fets com els de Barx. Aleshores el PSOE es retrau i deixa que continuen destrossant-nos i que es carreguen l'escola. Arriba un moment que els pares tenen darrere tot el blaverisme, tenen *Las Provincias*, tenen la UCD... Aquest és l'inici de la timidesa del PSOE, de la seua tebiesa a l'hora d'enfrontar-se a certs temes.

Víctor Gómez, cronista i protagonista de la història de Barx, fa un retrat de la vida d'un col·lectiu humà en una una època molt conceta: la transició. "Tinc la convicció que a aquest país li cal memòria; no se'n fa, de memòria, i això és terrible".

Marifé 'La mestra', una de les persones capdavanteres en els moviments de renovació pedagògica. "Al principi la gent que venia a casa i mirava el dossier de premsa i els materials que tenia insistia: aquesta història s'ha de contar".

—J. P.: I arriba un moment que Marifé, que ha tingut tres còlics, ja no pot més i gairebé l'hem d'agarrar amb pinces, i és quan diem prou.

—V. G.: Hi ha dues raons per a la nostra diguem-ne "rendició": Una és la salut de Marifé i l'altra és que en aquell ambient no era possible fer escola. El nostre principal mèrit era fer com si no passara res cada matí a les nou. Allí podia venir un pare i posar-se a fotre crits a l'escola. Era així de fort. El mateix delegat d'educació diu que ens vol allunyar de Barx perquè té por d'una agressió física. Continuar era posar sacs de terra a les finestres.

—*Qui els va fer costat?*

—J. P.: Teníem darrere el *Diari de València*, Amadeu Fabregat com a corresponsal de l'*Avui*, tot el col·lectiu de mestres de la Safor i els moviments de renovació pedagògica i en un moment determinat, quan apareix el document de la inspectora d'educació prohibint l'ensenyament en valencià és quan Acció Cultural el recull i el fa públic. Comença aleshores la segona fase que acaba amb una manifestació, per mi trista, perquè només érem 8.000 persones, quatre gats, sobretot si tenim en compte que uns anys abans havíem recollit milers de persones per fer manifestacions per l'autonomia.

—*Marifé, com van reaccionar els alumnes. Ha tingut contacte posterior amb ells?*

—MARIFÉ: Els alumnes es van quedar molt fotuts en els seus dotze o tretze anys perquè volien els mestres, volien l'escola i no entenien el que passava. Ara, quan ho han llegit ho han comprès millor. Jo continue en contacte amb ells pel poble, m'he interessat pels seus estudis, pel que van fent i sempre em diuen el mateix: "Que bé ho passàvem. Tu has estat la millor mestra que hem tingut".

Jo no me n'he anat de Barx. Continue vivint en la Drova (a uns quatre quilòmetres) encara que molta gent pensava que si me n'anava de l'escola, me n'anava del poble. He seguit el consell que em va donar el meu sogre, al 99%. Em va dir: tu saluda a tot lo món, alguns abaxaran el cap perquè es troben avergonyits però esperen que tu els saludes. I ara tothom vol demostrar que em fa costat i aquesta es la frase que diuen: "Ens vam equivocar".

Jo sóc directora d'aquesta escola i ací hi ha sis ex-alumnes de l'escola de Barx que porten els seus fills al Roís de Corella, a Gandia, per fer ensenyament en valencià i enguany, tres més hi han demanat plaça.

—*Aquesta història es podria repetir?*

—V. G.: Crec que hem avançat molt. Avui dia la situació és diferent, si més no perquè hem crescut, en som més i la situació social és més tranquil·la. Però tampoc no sé fins a quin punt tenim consolidat el que hem aconseguit.

—MARIFÉ: Jo crec que ja no es pot repetir la història de Barx. La prova és la gran trobada de València el passat 6 de maig. **Jordi Sebastià**